

A large, textured, light-colored letter 'A' centered on a dark red background. The background is filled with various white line-art icons related to education, such as a pencil, a document, a paper airplane, a network diagram, a Venn diagram, a group of people, a speech bubble, a graduation cap, a clipboard, a magnifying glass, a thumbs up, a book, and a smiley face.

A

AMONG OTHERS

ROZVOJ INTERKULTURNÍ KOMPETENCE VE VZDĚLÁVÁNÍ

A large, textured, light-colored letter 'O' centered on a dark red background, matching the 'A' above it. The background is filled with various white line-art icons related to education, such as a pencil, a document, a paper airplane, a network diagram, a Venn diagram, a group of people, a speech bubble, a graduation cap, a clipboard, a magnifying glass, a thumbs up, a book, and a smiley face.

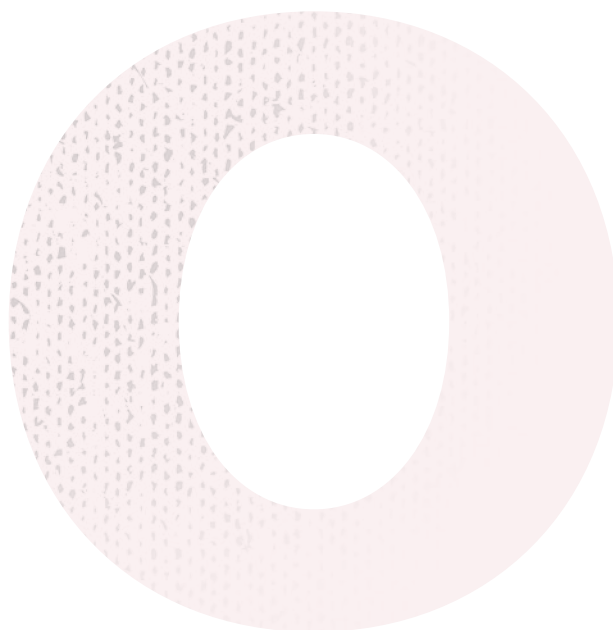
O

A

AMONG OTHERS

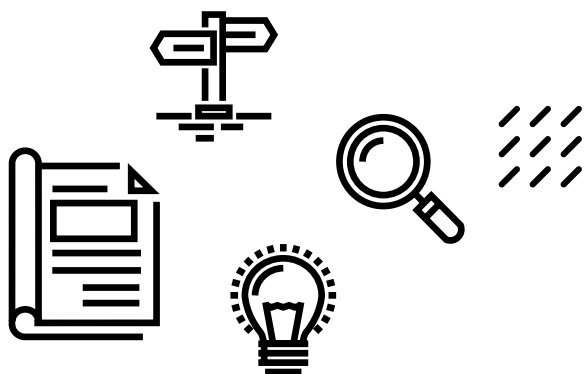
ROZVOJ INTERKULTURNÍ KOMPETENCE VE VZDĚLÁVÁNÍ

O

OBSAH

Co najdete v této publikaci?	3
Projekt Among Others	4
Z čeho vycházíme a co je naším cílem	4
Jak to vypadá v praxi?	4
Od „Miedzy Innymi“ po „Among Others“	5
Střípky ze zahraničí	6
Teoretické pozadí našich kurzů	7
Trans-, inter-, multikulturní a jiné pojmy	7
Interkulturní kompetence v práci s mládeží	8
Neformální vzdělávání jako prostředek i cíl	9
Praktický rámec kurzů Interkulturní kompetence	11
Formát kurzů	11
Kolbův cyklus učení v kurzu Interkulturní kompetence	12
Obvyklá struktura setkání	12
Příklad konkrétního setkání – téma „Diskriminace a diskriminační mechanismy“	13
Metody, techniky, nástroje rozvoje interkulturní kompetence	14
Definování termínů – kultura, interkultura, neformální vzdělávání	14
Porozumění transkulturnímu přístupu	14
Mapování vlastní identity	15
Stereotypy, předsudky a diskriminační mechanismy na úrovni jedince	16
Diskriminační mechanismy na úrovni společnosti	16
Vyrovňávání se s nejistotou	16
Záludné otázky a dilemata z praxe	17
Abstraktnost transkulturního přístupu	17
Nestrannost a pedagogická objektivita	18
Jak pracovat s tím, když se některá témata vždy stočí jen k otázkám romské menšiny, islamizace a uprchlické krizi	19
Jak se odráží Rámcový vzdělávací program v Among Others, aneb význam kurzu Interkulturní kompetence pro budoucí pedagogy	20
Dopad kurzů Interkulturní kompetence v ČR	21
Dům zahraniční spolupráce	25

Co najdete v této publikaci?

Představte si univerzitní kurz, v jehož rámci studentky a studenti navzájem sdílí, kým vlastně jsou, co tvoří jejich identitu. Kriticky reflektují stereotypy vlastní i lidí ve svém okolí, diskutují o příbězích těch, kteří žijí zcela odlišný život v jejich městě, ale i na druhém konci světa. Empaticky a bez hodnotících soudů si navzájem naslouchají. Vymýšlejí společně, co mohou ve svém každodenním jednání dělat pro to, aby nepodporovali diskriminaci ve svém okolí. Nejen toto je náplní kurzu Interkulturní kompetence, realizovaného na vybraných českých univerzitách. V rámci mezinárodního projektu Among Others (dále AO) financovaného evropským vzdělávacím programem Erasmus+ podobné kurzy nabízíme již od roku 2015.

Tato publikace vás s mezinárodním projektem AO blíže seznámí. Nabízí:

- základní vhled do fungování projektu v ČR i v zahraničí,
- přehled hlavních pilířů a principů naší práce při rozvoji interkulturní kompetence (dále IK) u vysokoškolských studentů a studentek v ČR,
- pohled do naší kuchyně – vhled do metodologie kurzů a tipy na konkrétní aktivity pro práci s tématem IK ve vysokoškolském prostředí v ČR,
- odkazy na další zdroje zabývající se tématem rozvoje IK.

Publikace je určena všem,

- které zajímá rozvoj IK nejen na vysokých školách,
- kteří mají zájem o metodickou podporu při práci s tématem IK,
- kteří se zajímají o projekt AO a jeho výstupy.

Stejně jako naše práce v projektu AO, i tato publikace je kompilátem přístupů a metod, které často vznikly jinde, ale našly svou platnost ve vysokoškolském vzdělávání. Proto nenabízíme ani tak ucelenou příručku metod neformálního vzdělávání (dále NFV) pro rozvoj IK, jako spíše představení kontextu naší dosavadní práce a našich zkušeností a rozcestník na další zajímavé zdroje v této oblasti. U čtenářek a čtenářů předpokládáme orientaci a praktickou zkušenost v NFV v mezinárodním či interkulturním kontextu.

Projekt Among Others

Projekt AO nabízí na vybraných vysokých školách kurzy vedené metodami NFV, v nichž studentky a studenti rozvíjí svou schopnost smysluplně a efektivně fungovat v interkulturním prostředí.

Z čeho vycházíme a co je naším cílem

AO je naší odpovědí na potřebu více a více prakticky pracovat se studentkami a studenty pedagogických a pomáhajících profesí v tématu IK, obohatit je o přístupy a metody NFV a zvyšovat tak kvalitu jejich budoucí práce.

Vnímáme, že žijeme v proměnlivé době, na kterou se teprve učíme připravovat. Zakoušíme větší diverzitu ve společnosti v různých aspektech – zvyšuje se podíl mobility za prací a vzděláním a obecně jsme častěji vystavováni změnám. Víc než kdy dřív je potřeba umět se adaptovat a zorientovat v každodenních situacích. A právě toto nabízí interkulturní kompetence tak, jak ji v prostředí programu Erasmus+ v kombinaci s metodami NFV chápeme.

Interkulturní kompetence i metody NFV – v kontextu formálního vzdělávacího systému anglosaských zemí či programu Erasmus+ běžné – pronikají do českého vzdělávání teprve krátce a pomalu. My se v rámci projektu AO snažíme toto tempo podpořit tak, že se zaměřujeme na budoucí multiplikátory – tedy zejména na studentky a studenty pedagogických oborů a pomáhajících profesí, kteří se budou v oblasti výchovy a vzdělávání dětí a mládeže pohybovat.

Naše obecné cíle jsou:

- přinášet metody NFV do prostředí vysokých škol,

- rozvíjet interkulturní kompetenci budoucích pracovníků a pracovníků s dětmi a mládeží.

Naší vizí je, že zapojené univerzity integrují principy a metody NFV do své činnosti a budou je využívat jako legitimní vzdělávací nástroj. Zároveň chceme podpořit kvalitu práce budoucích vzdělavatelů a vzdělavatelek a jejich schopnost pracovat s interkulturními tématy jako je identita, diverzita, nejednoznačnost a nejistota, empatie, solidarita, či lidská práva.

Do určité míry chceme též zvýšit povědomí o možnostech v rámci programu Erasmus+ mládež pro mladé lidi a pracovníky a pracovníce s mládeží a ukázat jim možnost, kde mohou v praxi aplikovat a zažít metody NFV.

Jakým způsobem se tohoto všeho snažíme dosáhnout, se dozvíte v rámci dalších částí této publikace.

Jak to vypadá v praxi?

Projekt je koordinován odborem mládeže při Domu zahraniční spolupráce (dále jen DZS)¹. Konkrétní kurzy realizuje externí tým školitelek a školitelů.

¹ V kontextu programu Erasmus+ se též používá označení Národní agentura „National Agency“. S tímto označením budeme dále v textu pracovat.

Ve spolupráci s vybranými univerzitami náš tým připravuje a realizuje kurzy Interkulturní kompetence v rámci kurikula pedagogických a příbuzných oborů či pomáhajících profesí.

Kurzy či předměty jsou nejčastěji nabízeny jako povinně volitelné a hodnoceny kredity dle systému ECTS. Nejčastější formou jsou jednosemestrální kurzy vedené jako praktické semináře s pravidelným nebo blokovým formátem. Jazykem výuky je buď čeština, nebo angličtina. Ve druhém případě bývá kurz otevřen též zahraničním studentkám a studentům.

Kurz obvykle vede školitelská dvojice a účastnická skupina nepřesahuje 20 osob, což je klíčové pro formát kurzů, náš přístup i použité metody.

Kvalitu kurzů podporujeme detailním vyhodnocením a reportováním, zpětnou vazbou od účastnické skupiny, pravidelným setkáváním realizačního týmu a výměnou zkušeností na národní i mezinárodní úrovni.

V rámci kurzů také měříme dopad na studentky a studenty, jemuž věnujeme samostatnou kapitolu na konci publikace.

Za jeden akademický rok projde našimi kurzy na zapojených univerzitách řádově 50 studentek a studentů.

Od „Miedzy Innymi“ po „Among Others“

Aneb od prvního nápadu po současnost

2010

První vzdělávací aktivita tohoto typu se zrodila pod názvem Miedzy Innymi v Polsku v roce 2010 z iniciativy Polské národní agentury programu Erasmus+ Mládež v akci a německo-polského fóra mládeže (PNWM). Vzdělavatelé tehdy potřebovali zvýšit znalosti a dovednosti v oblasti interkulturního dialogu v Polsku obecně. K tomu měl pomoci dvoudenní workshop primárně nabízený studentkám a studentům pedagogiky, andragogiky, práce s mládeží či sociální práce.

V nabídce byly původně moduly zaměřující se na:

- úvod do NFV,
- interkulturní komunikaci,
- stereotypy,
- management interkulturních projektů,
- interkulturní kompetence.

Později se přidala další aktuální témata, jako například migrace, uprchlická problematika či diskriminace na základě jazyka.

Jen v prvních pěti letech trvání projektu navázal polský tým spolupráci s 21 univerzitami v 19 městech a na jejich workshopech se za tu dobu vystřídalo více než 1200 studujících.

2014

V roce 2014 se hned čtyři národní agentury inspirovaly polským modelem a společně s polskou národní agenturou² uzavřely dohodu o spolupráci. Polský model se tak postupně rozšířil do dalších zemí a vznikl mezinárodní projekt Among Others.

Spolupráce na mezinárodní úrovni vykristalizovala do každoročního evaluačního setkání, jež se dnes účastní zástupkyně a zástupci univerzit, školitelských týmů, národních agentur i studujících. Na tomto společném třicetičlenném setkání se hodnotí národní fáze projektu v jednotlivých zemích, sdílí se dobré praxe, navazují se nové spolupráce a účastníci i účastnice se vzájemně inspiroují.

Vedení projektu se ustálilo na systému dobrovolného rotujícího předsednictví, tedy kdo zvedne hozenou rukavici, koordinuje mezinárodní fázi projektu od setkání do setkání, tedy po celý jeden rok. Do týmu v průběhu let vstoupily další dvě země³ a pozornost se kromě kvality zaměřila na měření dopadu projektu, udržitelnost a případné pokračování v dalším programovém období (2021-2027).

Současnost (2019)

V současné době je projekt realizován v České republice, Irsku, Maďarsku, Lotyšsku, Polsku a Turecku. V každé ze zapojených zemí probíhá projekt AO trochu jinak (viz příklady v boxu). Kurzy mají různou podobu, probíhají v jiném kontextu, aplikují se různé přístupy.

V České republice jsme se vyvinuli od nabídek ochutnávkových workshopů na univerzitách až k jednosemestrálním kurzům zaměřeným na rozvoj IK, které již stabilně probíhají na následujících univerzitách:

- Univerzita Karlova, Filozofická fakulta – katedra Andragogiky a personálního řízení
- Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, katedra Andragogiky
- Univerzita Hradec Králové, mezifakultní spolupráce Filozofické a Pedagogické fakulty – obory Pedagogika a Sociální práce
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií – obor Sociální pedagogika

Na několika dalších univerzitách a fakultách jsme v minulosti realizovali workshopy, s některými univerzitami jednáme o budoucí spolupráci.

2 Jednalo se o tedy o pět národních agentur Polska, Česka, Maďarska, Irsku a Velké Británie.

3 Turecko a Lotyšsko.

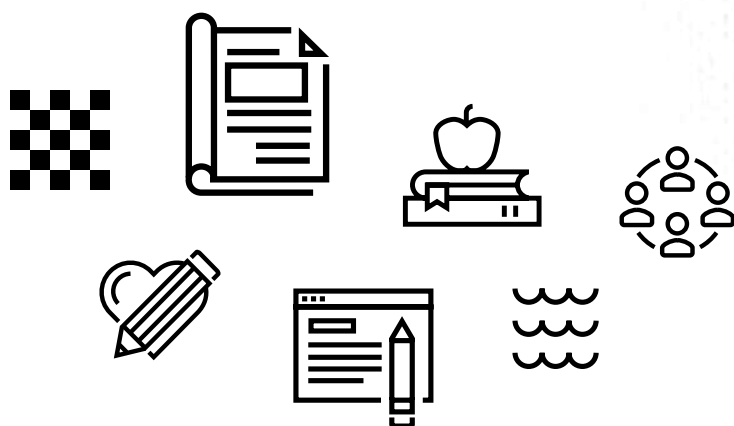
Střípky ze zahraničí

Specifikem **Maďarska** je tandemová spolupráce vysokoškolského pedagoga či pedagožky a školitele či školitelky z oblasti NFV. Další drobnou odlišností je, že všem studujícím je kromě klasického uznání předmětu v systému univerzity a udělení ECTS kreditů vystaven certifikát Youthpass.⁴

Polský tým nabízí univerzitám dvoudenní moduly, do nichž se studentky a studenti zapojují dobrovolně mimo kurikulum. Univerzity si k základnímu modulu vybírají jeden další z osmi nabízených (stereotypy, práce v interkulturním týmu, podpora inkluzivního vzdělávání na školách, role jazyka v chápání světa apod.)

Irská Národní agentura nabízí na vybraných univerzitách dvoudenní kurz IK pro studenty oboru Youth Work. Ve spolupráci s Maynooth Univerzity navíc vznikl jednoletý vzdělávací program European Youth Mobility Project Management, v jehož rámci se pracuje na rozvoji IK.

4 Sebe-evaluační nástroj a certifikát potvrzující účast v aktivitě NFV plošně užívaný v programech Erasmus+ a Evropský sbor solidarity. Více o Youthpassu naleznete na stránkách www.youthpass.eu/cs.

Teoretické pozadí našich kurzů

Trans-, inter-, multikulturní a jiné pojmy

Pojmy trans-, inter-, nebo multikulturní se v oblasti výchovy a vzdělávání často užívají, zaměřují, ale i různě kombinují. Jak se od sebe liší a jak se používají v projektu AO?

Všechny tyto přístupy se snaží podpořit spokojený život v rozmanité společnosti ve škole i mimo ni. Každý z přístupů vnímá své cíle trochu jinde, neboť vychází z různých vzdělávacích proudů, různých dobových kontextů a na různých filozofických základech:

Globální rozvojové vzdělávání znamená vidět svět v souvislostech a vnímat svoji část odpovědnosti za něj.

Multikulturní výchova znamená porozumět tomu, v čem se od nás druzí liší.

Interkulturní učení znamená setkávat se společně, poznávat se a učit se vzájemně od sebe.

Transkulturní přístup znamená učit se sám o sobě v kontextu skupin, k nimž náležím, respektive nenáležím.

Anti-bias přístup znamená pochopení vlastní identity, svého místa ve společnosti a možností, jak mohu přispívat k odbourávání nerovnosti na interpersonální, ale i institucionální a systémové úrovni.

V realitě se vzdělávací obsahy doručované pod těmito

názvy překrývají – například semináře multikulturní často pracují s identitou atp. Současné pojetí tzv. vzdělávání ve společenské diverzitě, ať už ho nazveme jakkoliv, reaguje na významné změny ve společnosti a její vnitřní rozmanitost.

V posledních letech se stále více do popředí dostávají osobnostní přístupy, jež se obracejí na všechny účastníky vzdělávání jako na osobnosti s originální životní zkušeností, možnostmi a schopnostmi, vzešlymi z určitých sociálních situací a souvislostí, které ovlivňují i jejich aktuální osobní identitu i stav poznání. Nehledí na ně tedy jako na příslušníky nějaké pomyslné majority a naopak minorit, ani staticky nahlížených kultur. V jednotlivých rovinách tak došlo k posunu, takže věnování se identitě a chápání člověka nejen jako reprezentanta určité národní kultury postupně proniklo i do vzdělávání, ačkoli se stále označuje za interkulturní či multikulturní. Obsahy se vyvíjejí, pojmy zůstávají.

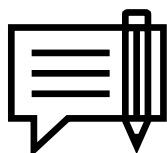
Právě osobnostní přístup je pro nás v AO důležitý. A nedělitelnou součástí vzdělávání ve společenské diverzitě je sebereflexe a reflexe – bez nich je téměř nemožné zaujímat vědomý a nestereotypizující postoj k odlišnostem.

Interkulturní kompetence v práci s mládeží

Definice IK bychom bezesporu našli mnoho, stejně jako kontextů, pro které byly původně sestaveny. Jinak by vypadala definice IK pro učitele angličtiny jako cizího jazyka, jinak zase pro manažerky mezinárodní firmy.

My se pohybujeme v kontextu programu Erasmus+ mládež a jeho předchůdců, vycházíme tedy z práce kolegů a kolegů, kteří se v rámci odborných pracovních skupin věnovali definování IK pro potřeby těchto programů, tedy pro oblast NFV mládeže v evropském prostředí.

Definice IK (v boxu), k níž se nejčastěji ve výuce vztahujeme, pochází z výzkumné zprávy platformy Salto-Youth z roku 2012⁵. Vymezuje osm základních komponent potřebných pro to, aby mladí lidé mohli žít v moderní a pluralitní Evropě. My je zde parafrázujeme tak, jak o nich obvykle uvažujeme na našich kurzech.

„**Interkulturní kompetence** vytvořená a využívaná v rámci evropské práce s mládeží je souhrn kvalit, které mladý člověk potřebuje pro život v současné pluralitní Evropě. Umožňuje mu aktivně čelit diskriminaci a sociální nespravedlnosti či prosazovat a chránit lidská práva. IK vyžaduje schopnost vnímat kulturu jako dynamický a mnohostranný proces. Dále si vyžaduje hluboký smysl a cit pro solidaritu, v němž kritické myšlení, empatie a schopnost čelit pocitům nejednoznačnosti umožňují vyřadit se s nejistotou a strachem z druhých.“⁶

1 Aktivní role v boji s diskriminací a sociální nespravedlností

Základní povědomí o možných příčinách diskriminace a sociální nespravedlnosti a jejich projevech v konkrétních situacích. Dále pak znalosti a dovednosti, díky nimž mladý člověk může těmto (pro)jevům aktivně čelit.

2 Podpora a ochrana lidských práv

Znalosti, dovednosti a postoje, jež mladému člověku umožní prosazovat ochranu lidských práv a základních svobod a usilovat o ně na národní i mezinárodní úrovni.

3 Chápání kultury jako dynamického mnohostranného procesu

Kultura v tomto pojetí není neměnným a jasně ohraničeným fenoménem, ale spíše procesem, který se neustále spoluutváří a proměňuje v lidských interakcích. Má mnoho úrovní a je úzce provázána s identitou, společností, politikou i dějinami. Toto chápání kultury zároveň vyžaduje schopnost citlivým a zároveň kritickým způsobem poznávat kulturu vlastní i ty ostatní.

4 Podpora smyslu pro solidaritu

Smyslem pro solidaritu v tomto případě myslíme povědomí o sobě navzájem, jakož i schopnost reagovat proti každému zneužití moci proti sobě a ostatním.

5 Zvládnání pocitu nejistoty

Interkulturní situace a setkání mohou často doprovázet pocity nejistoty a strachu, které jsou zcela přirozené. Tato komponenta pak obnáší dovednosti a postupy, které nám pomohou tyto pocity zvládnout – např. hloubka sebevědomění, komunikační dovednosti, flexibilita, otevřenost a zvědavost.

6 Podpora kritického myšlení

Kritické myšlení zde vnímáme jako schopnost poctivé a důsledné analýzy a interpretace interkulturních situací dříve, než je začneme soudit. Schopnost nebrat věci jako samozřejmé, ale kriticky je zhodnotit. Schopnost vnímat různorodost světa a zároveň aktivně reagovat v situacích, které vyhodnotíme jako nepřijatelné.

7 Rozvoj empatie

Schopnost posunout se od ustálených a stereotypních názorů na „kultury“ k dialogu založenému na vzájemné zvědavosti s cílem získat a dát. To mimo jiné vyžaduje ochotu upozadit svůj předsudek a ocenit kulturní rozmanitost.

8 Podpora tolerance nejednoznačnosti

Interkulturní situace můžeme často chápat různými způsoby a je těžké přijít na „ten správný“. Schopnost tuto nejednoznačnost přijmout a tolerovat je v těchto chvílích klíčová. Umožňuje nám vytvořit prostor pro hledání vzájemného porozumění, přijmout a prozkoumávat různé zájmy, očekávání, potřeby, či dokonce mentální struktury, třebaže pro nás nejsou zcela srozumitelné.

5 Salto-Youth. Intercultural Competence – Research Report. 2012. Dostupné z: www.salto-youth.net/downloads/4-17-2740/Intercultural%20Competence%20Research%20Report%20-%20final.pdf

6 Salto-Youth. Intercultural Competence – Research Report. 2012, s. 21. Dostupné z: www.salto-youth.net/downloads/4-17-2740/Intercultural%20Competence%20Research%20Report%20-%20final.pdf

Takto definovaná IK je velmi širokým fenoménem, který se dotýká mnoha oblastí na osobní, společenské i politické rovině a nelze jej komplexně pokrýt v rámci jednosemestrálního kurzu. Zde jej takto v plné šíři uvádíme pro představení, co vše se pod pojmem interkulturní kompetence v našem kontextu skrývá a do jakých oblastí se během kurzů se studenty a studentkami můžeme dostat.⁷

Neformální vzdělávání jako prostředek i cíl

Dosud popsané klíčové složky IK se nedotýkají jen znalostí, ale také dovedností, postojů a hodnot. Abychom se jimi mohli zabývat na všech těchto úrovních, potřebujeme k tomu stejně komplexní vzdělávací přístup. A tím je pro nás neformální vzdělávání.

Konceptu NFV se již detailně věnovali jiní⁸. My bychom rádi vysvětlili, v čem a proč je pro nás základním stavebním kamenem. NFV je v projektu AO zároveň prostředkem i cílem. Na jednu stranu nám slouží jako nástroj rozvoje IK. Studentkám a studentům nabízíme skupinové diskuse, rolové hry, simulace a cvičení. Ty následně reflektujeme, a speciální pozornost věnujeme skupinové dynamice a míře otevřenosti při práci s osobními tématy. To vše s konkrétními vzdělávacími cíli na pozadí.

Zároveň jsou pro nás klíčové některé principy, jež jsou s NFV úzce propojené. Těmi jsou například:

- **Dobrovolnost** – ta se týká nejen rozhodnutí účastnic a účastníků o zapojení se do aktivity, ale i vlastního rozhodnutí o míře otevřenosti v případě osobních reflexí a skupinových diskusí.
- **Partnerský a respektující přístup** – snažíme se nebýt vyučujícími, ale spíše průvodci krajinou IK, v níž společně tvoříme obsah i výstupy. Zároveň se snažíme v širokém tématu zaměřit na ty oblasti, které jsou pro naši skupinu atraktivní.
- **Význam skupiny při práci s tématem** – v transkulturním přístupu (viz níže) považujeme každé setkání dvou lidí za interkulturní. V tomto případě je pro nás klíčové tato setkání v hodinách umožnit a následně na nich reflektovat interkulturní témata. S tím souvisí i oceňování plurality a diverzity názorů a postojů, které jsou při práci s tématem IK zvláště významné.

⁷ IK je v rámci programu Erasmus+ mládež dále rozpracována pro konkrétní využití v praxi. Pro inspiraci vás odkazujeme na kompetenční model pracovníka s mládeží působícího na mezinárodní úrovni, v němž lze najít konkrétní položky IK v oblasti postojů, znalostí, dovedností i konkrétního chování, dostupný z: www.sal-to-youth.net/rc/training-and-cooperation/tc-rc-nanetworkctcs/youthworkers-competence-model/

⁸ Ucelený popis námi využívaného přístupu naleznete např. v publikaci: Pešek, T., Škrabský, T., Novosádová, M., Dočkalová, J., Slabikář neformálního vzdělávání v práci s mládeží. Praha: ANEV, 2019. Dostupný z: www.slabikarnfv.eu/slabikar_digital_cs.pdf

— **Odpovědnost za výsledky učení** – respektujeme, že každý člen a každá členka skupiny mají jiné potřeby a tím pádem si z kurzu odnášejí rozdílné výstupy. Přestože se pohybujeme na formální půdě univerzit, kde se od nás vyžaduje hodnocení těchto výstupů, zaměřujeme se více na sebereflexi a sebehodnocení. Zároveň studentky a studenty povzbuzujeme k osobnímu vkladu do jednotlivých setkání, k čemuž využíváme metaforu energie vložené do odrazu na trampolíně a výšky následného výskoku – vše podle hesla „čím více ze sebe vložíte do individuální a skupinové práce na setkání, tím více si pro sebe na konci setkání můžete odnést“.

Princip „otevřené kuchyně“

V poslední době získávají na popularitě restaurace, které vám kromě zážitku z jídla samotného umožní sledovat i přípravu vašeho pokrmu. Je to vhodná metafora naší práce se studentkami a studenty. Chceme-li, aby byli schopni interkulturní kompetenci rozvíjet i u mladých lidí ve své budoucí profesi, měli bychom jim téma předávat v jednom balíčku i se způsobem, jak jej prakticky uchopit. Proto v hodinách nabízíme možnost nahlédnout do „naší kuchyně“ a ochutnat nejen výsledek naší práce, ale i proces jeho tvorby.

Konkrétně to znamená, že do klasické posloupnosti:

aktivita

reflexe

teoretické zářmování nabyté zkušenosti

mnohdy zařazujeme i takzvanou **metareflexi**. Se skupinou se bavíme o tom, proč jsme daný blok postavili tak, jak jsme jej postavili, jaký byl náš cíl a jakými dalšími cestami by se daného cíle dalo dosáhnout. Účastnickou skupinu též zveme k utváření kurzu tím, že ji necháme vyjadřovat se k proběhlým setkáním a sdílet, na která témata by se ráda zaměřila v setkáních dalších. Součástí některých našich kurzů jsou také aktivity vedené malými skupinami studentů a studentek. Kromě podpory v přípravě a realizaci dostanou na konci zpětnou vazbu ke způsobu vedení aktivity a reflexe od zbytku skupiny. Skrze vlastní zkušenost tak rozvíjejí své dovednosti pro práci s tématem IK v budoucnu.

Naším dlouhodobým cílem je zároveň přenášet know-how v oblasti NFV na univerzitní půdy a obohatit tím prostor vysokoškolského vzdělávání, často převážně zaměřený na znalosti. Přejí bychom si, aby se námi využívané principy a metody v univerzitním prostředí více etablovaly nejen skrz naši práci se studentkami a studenty, ale i skrz další vyučující, kteří na univerzitách působí.

Transkulturní přístup

Přístup, který zde označujeme názvem „transkulturní“⁹, je hojně využívaný např. v německé pedagogice, odkud pochází jeho jméno. Jeho základní premisou je, že v současném pluralitním evropském kontextu se již nelze definovat jako člen jedné kultury, etnika, či státu a z tohoto členství usuzovat na konkrétní charakteristiky jedince, jak je tomu v dodnes hojně využívaném kulturně-standardním přístupu.

Transkulturní přístup nám umožňuje uchopit téma IK i v na první pohled zdánlivě kulturně homogenní skupině českých vysokoškoláků a vysokoškolaček. Identitu jedince totiž vnímá jako mnohavrstevnatou a neustále se vyvíjející v čase, ovlivněnou a tvořenou naší životní zkušeností ze státu, města, ulice, školy, skautského oddílu, hudební subkultury, sexuální orientace, rodiny atd, které nás činí zcela jedinečnými. V tomto pojetí lze tedy každé setkání s druhým člověkem považovat za interkulturní.

Základním aspektem transkulturního přístupu je dialogičnost. Skrze setkání s druhými lidmi si (re)definujeme vlastní identitu či vlastní kulturu.

Nástrojem transkulturního přístupu se tak stává práce s osobními příběhy, reflexe vlastní identity a sdílení vlastní životní zkušenosti. Zároveň se soustředí na kritickou reflexi toho, jak různé kulturní vlivy a společenské mechanismy působí na člověka a spoluutváří jeho identitu, a hledá strategie, jak v tomto interkulturním prostoru smysluplně fungovat.

Přístup Anti-bias

Obsah seminářů AO je částečně inspirovaný přístupem anti-bias. Tento přístup se v České republice postupně etabluje a mezi lidmi věnujícími se multi-, inter- či transkulturnímu vzdělávání si získává své příznivce. V České republice se mu věnuje především organizace Člověk v tísni, v rámci svých vzdělávacích programů Varianty¹⁰.

Anti-bias jako přístup vznikl v 80. letech v USA a má blízko k výše popsanému transkulturnímu přístupu. Zaměřuje se navíc ještě na společenské a systémové mechanismy, jež mohou vést k diskriminaci. Zároveň je v jádru přístupem aktivistickým. Jeho smyslem tedy není popis reality, ale konkrétní akce na úrovni jedince. Tedy, když je někdo svědkem nespravedlnosti, nebo se nespravedlnost děje přímo jemu, dokáže ji rozpoznat a učinit konkrétní kroky, aby se situace změnila a diskriminující chování nebylo přehlíženo, nebo dokonce podporováno.

V rámci přístupu Anti-bias lze sledovat čtyři postupné cíle, jež jsou dobře využitelné pro práci s naším pojetím IK:

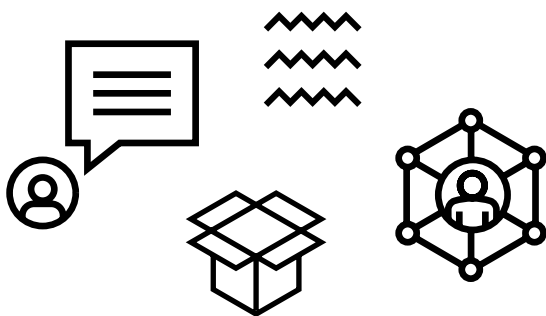
- 1 **Posílení vlastní identity** – podpora sebereflexe, sebedůvěry a pocitu sounáležitosti,
- 2 **Respekt k druhým** – empatie, citlivost, respekt k diverzitě,
- 3 **Kritická reflexe** předsudků, diskriminačních mechanismů na úrovni jedince i společnosti,
- 4 **Aktivizace** – nalezení vlastní cesty v působení proti diskriminaci.

Jedním z mála českých zdrojů, kde je tento přístup srozumitelně popsán, je metodika Objevování¹¹, odkud pochází i naše porozumění tomuto přístupu. Postupné cíle tohoto přístupu jsou v souladu s logickým strukturováním našich kurzů, zároveň nám tento přístup nabízí konkrétní aktivity pro vědomou práci s předsudky a diskriminačními mechanismy na úrovni jednotlivce i společnosti.

9 Pro hlubší seznámení se s transkulturním přístupem a jeho využitím v praxi doporučujeme např. publikaci: Moree, D. & Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou. 2008. Praha: Člověk v tísni. Dostupná z: www.varianty.cz/download/docs/118_nez-zac-neme-s-multikulturni-vychovou-od-skupinovych-konceptu-k-osobnostni-mu-pr-i-stupu.pdf

10 Více na www.varianty.cz

11 Felcmanová, A., Randa, J., Objevování. Sbírnka inspirací z přístupu anti-bias. 2014. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

Praktický rámec kurzů Interkulturní kompetence

Formát kurzů

Na rozdíl od některých jiných zemí zapojených do projektu AO¹² nenabízíme univerzitám předem hotový jednotný koncept kurzu, ale snažíme se jej ušít na míru tak, aby odpovídal potřebám a možnostem školy. Než se shodneme na konkrétním formátu kurzu, zohledňujeme následující aspekty:

- **Cílová skupina** – Pro které mateřské obory bude kurz vypsán, a jaká bude kapacita kurzu?
- **Zařazení do kurikula** – Bude kurz povinně volitelný, či volitelný? Jak bude ukončen a kolika kredity ohodnocen?
- **Časové rozvržení** – Je pro fakultu realističtější spíše blokový přístup, nebo pravidelné semináře?
- **Místo konání** – Velikost, variabilita uspořádání a „duch“ učebny, neformálnost prostředí.
- **Cíle a výstupy** – Na které aspekty IK se máme zaměřit? Co má být výstupem kurzu?
- **Jazyk výuky** – Bude kurz v češtině, či v angličtině? Bude otevřený i pro zahraniční studentky a studenty?

Ve chvíli, kdy máme tyto aspekty vyjasněné, definujeme formát, obsah a cíle kurzu. Ač jsme otevřeni i jiným formátům, obvykle se pohybujeme v rozmezí 4 až 6 blokových setkání s délkou 3 až 6 standardních hodin (4 až 8 vyučovací hodiny).

Obsahová linie kurzů a přístup lektorského týmu

Obsahově tvoříme kurz tak, abychom pokryli téma IK co nejkompaktněji. Obecně směřujeme od teoretického k praktickému, od osobního ke společenskému a od obecného ke konkrétnímu.

Snažíme se, aby jednotlivá setkání tvořila uzavřené a srozumitelné tematické celky zarámované konkrétními teoretickými koncepty. To pomáhá skupině se v abstraktním tématu IK orientovat a případně snadno navázat po absenci na předchozím setkání¹³. Obvyklé tematické celky jsou:

- **Orientace v tématu** – porozumění pojmům „kultura“, „interkulturní kompetence“, „transkulturní přístup“, apod.
- **Identita** – porozumění konceptu identity, reflexe vlastní identity a jejích složek, prohloubení sebeuvědomění.
- **Stereotypy, předsudky, diskriminace** – porozumění mechanismům zkreslujícím realitu na úrovni jednotlivce a jejich kritická reflexe.
- **Diskriminační mechanismy na úrovni společnosti** – kritická reflexe společenských a strukturálních mechanismů diskriminace.

12 Např. Polsko nabízí od počátku projektu několik standardizovaných modulů, z nichž si univerzity samy vybírají.

13 Univerzity mají obvykle nastavenou maximální procentuální neúčast (např. 20 %), kterou část skupiny obvykle využívá.

- **Aktivizace** – nástroje a konkrétní kroky pro aktivní kultivování IK ve svém okolí (např. nenásilná komunikace).
- **Interkulturní kompetence pohledem vzdělavatele** – rozvoj IK u mládeže, přístup, metody, techniky, dovednosti, postoje.

Některým kvalitám IK se nevěnujeme v rámci jednoho tematického celku, dotýkáme se jich však průřezově během celého kurzu. Jsou to především:

- rozvoj empatie,
- zvládnání pocitu nejistoty,
- podpora tolerance nejednoznačnosti,
- podpora smyslu pro solidaritu,
- podpora a rozvoj kritického myšlení.

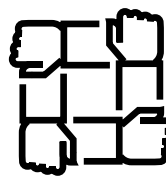
Vycházíme zde z předpokladu, že v kultivaci těchto kvalit hrají důležitou roli nejen konkrétní aktivity, ale i jednání a přístup lektorského týmu během celého kurzu, především v těchto oblastech:

- partnerský a respektující přístup ke skupině,
- podpora a rozvoj důvěrné a intimní atmosféry jednotlivých setkání,
- vysoká míra sebereflexe a autenticity na úrovni postavů, hodnot a vlastního jednání,
- citlivé zacházení s mocenskými mechanismy ve vztahu lektorský tým – účastnická skupina,
- citlivá práce s neshodami, nedorozuměními a konflikty,
- kultivace zvědavosti a respektu jako nástrojů porozumění,
- oceňování diverzity a procesu společného objevování.

Dáváme si tedy záležet jak na obsahu hodin, tak i na našem vystupování vůči skupině. Snažíme se klást důraz na lektorské i lidské kvality. Například je pro nás stejně důležité, jak kvalitně odvedeme připravenou aktivitu a jakým způsobem skupinu k dané aktivitě zveme. Či jak propojujeme reflexi s teorií i jak reagujeme na postoje a hodnoty, s nimiž vnitřně nesouhlasíme. Rozvoj IK totiž bytostně souvisí nejen se získáváním znalostí a rozvojem dovedností, ale i s kultivací postojů a hodnot, jež jsou přítomné nejen v tom, co konkrétně studentkám a studentům nabízíme, ale i v tom, jak vůči nim i sobě navzájem vystupujeme.

Obvyklá struktura setkání

Na úvod musíme podotknout, že nic takového, jako obvyklá struktura setkání v rámci kurzu IK neexistuje. Některé rysy se však obvykle opakují.

Kolbův cyklus učení v kurzu Interkulturní kompetence

Při tvorbě programu pro jednotlivá setkání je pro nás východiskem cyklus učení dle Davida Kolba¹⁴ popisující čtyři postupné kroky vedoucí k efektivnímu učení. Jádrem našich hodin je tak osobní zkušenost s konkrétními tématy (skrže reálné příběhy, simulace, rolové hry apod.), kterou následně reflektujeme – klademe otázky typu „*Jak jste se během aktivity cítili? Co vás překvapilo? Co pro vás bylo nejtěžší?*“ apod. Následně společně hledáme propojení s konkrétními fenomény z každodenního života („*Kde ve svém okolí/ve společnosti nacházíte paralely tohoto prožitku? Jak to souvisí s tématem diskriminace?*“), které si obvykle teoreticky popíšeme. Setkání uzavíráme otázkou typu: „*Co z dnešního setkání plánujete využít v následujících dnech/týdnech?*“, pomocí níž hledáme přesah výstupů ze setkání do každodenního života.

Mezi jednotlivými setkáními obvykle uplynou min. dva týdny. V úvodu setkání tak věnujeme dostatek času na ladění skupiny a prohloubení důvěry, a zároveň „odstřížení se“ od formálního univerzitního prostředí. Používáme k tomu aktivity z dramatické výchovy, či improvizčního divadla, sdílení ve skupinkách zaměřené na osobní témata.

Téma obvykle otevíráme pomocí osobních příběhů. Skupinu často vyzveme k přípravě již před setkáním – požádáme je např. o seznámení s konkrétním příběhem (formou zhlédnutí videa, či přečtení textu), či o pozorování určitě-

¹⁴ Kolb, David A. *Experiential Learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1984. Dostupný z: is.muni.cz/el/1451/podzim2013/np2270/um/kolb_kap_2.pdf

Příklad konkrétního setkání – téma „Diskriminace a diskriminační mechanismy“

- 1 Úvodní icebreaker** – protažení těla formou balančních cvičení ve dvojicích (téma rovnosti/nerovnosti)
- 2 Reflexe tématu** z minulé hodiny formou diskuse ve trojicích nad otázkou „Dostali jste se v uplynulých dvou týdnech do situace, kdy jste byli svědky stereotypizování, projevu předsudků či diskriminace, nebo jste se stali součástí podobné situace?“
- 3 Sdílení v plénu** a zarámování tématu dnešního setkání
- 4 Aktivita Krok vpřed**, reflexe zaměřená na osobní prožitky a vnímání ne/rovnosti příležitostí a naplňování lidských práv ve společnosti
- 5 Práce s osobními příběhy** s využitím Online živé knihovny¹⁵, představení formátu živé knihovny
 - Promítnutí příběhu
 - Reflexe na úrovni emocí – na zemi rozmístěných 15 papírů s různými emocemi (smutek, vztek, radost, beznaděj, lhostejnost) → zaujetí pozice dle nejsilnější emoce z příběhu a sdílení ve skupinách
 - Sdílení v plénu: *Jaká část příběhu pro vás byla nejpůsobivější? Jaký podle vás autor příběhu je? Jakým překážkám v životě čelí?*
- 6 Teoretické zarámování tématu diskriminace a diskriminačních mechanismů**
- 7 Závěrečné sdílení:** „aha moment“ z dnešního setkání + jeho využití během následujících dvou týdnů

ho fenoménu ve svém okolí. V hodině pak tyto zkušenosti a příběhy krátce reflektujeme.

Jádrum setkání je vlastní zkušenost. Skupině nabízíme prožitek tématu na vlastní kůži formou simulací, rolových her apod. Někdy takovou aktivitou rovnou začneme, abychom prožitek udělali intenzivnější. Například namísto běžného začátku studentky a studenti rovnou vstoupí do simulované kanceláře cizinecké policie, kde jsou konfrontováni s nepříjemností a obtížností azylového řízení apod.

Následně věnujeme dostatek času reflexi prožitku, pojmenování konkrétní zkušenosti a jejímu provázání s teoretickými koncepty. Tato část je klíčová proto, aby celé setkání

dávalo smysl. Někdy zařazujeme též takzvanou metareflexi, jejímž cílem je porozumět tomu, jak a proč byla hodina koncipována a jak by se s tématem dalo pracovat s jinými skupinami (např. žáky ve škole).

Setkání obvykle uzavíráme tzv. závěrečným kolečkem, v němž se ptáme na důležitá uvědomění ze setkání a sdílíme si jejich uplatnění v každodenním životě.

¹⁵ www.onlinezivaknihovna.sk

Metody, techniky, nástroje rozvoje interkulturní kompetence

Metody a techniky, jež v kurzech nejčastěji využíváme, jsou:

- Simulace a rolové hry
- Individuální a skupinové reflexe a diskuse
- Práce s osobními příběhy
- Besedy s hosty
- Studijní návštěvy
- Příprava a realizace vlastních aktivit

Níže nabízíme rozcestník metod, technik, teoretických konceptů a dalších inspiračních zdrojů, jež v našich kurzech opakovaně využíváme. U většiny aktivit uvádíme původní zdroj, pokud je známý, kde lze najít detailní popis a metodické poznámky pro uvedení.¹⁶ Naším cílem je nabídnout inspiraci, jak jednotlivé oblasti IK uchopit.

Definování termínů – kultura, interkultura, neformální vzdělávání

Sít' kultury – aktivita strukturující diskusi o porozumění pojmu kultura a jeho definicích.¹⁷

Ledovec kultury – model kultury usnadňující porozumění zjevným a skrytým aspektům kultury a jejich propojení.¹⁸

16 Veškeré materiály, na něž se odkazujeme, jsou volně šiřitelné publikace dostupné online, uvádíme je tedy včetně odkazů.

17 SALTO-Youth. Průvodce interkulturní komunikací, 2013 s.35. Dostupné z: www.naerasmusplus.cz/file/1968/Pruvodce_interkulturni_komunikaci_web.pdf

18 Rada Evropy a Evropská komise. T-Kit Interkulturní učení, 2008 s.18. Dostupný z: www.dzs.cz/file/5889/T-Kit_4_Interkulturni_C3%AD%20uceni.pdf

Porozumění transkulturnímu přístupu

Typický Němec – aktivita strukturující diskusi o stereotypch založených na národní příslušnosti (varianta – typický student filozofické fakulty, právnické fakulty...). Skupiny tvoří typický obraz příslušníků a příslušnic různých národních, náboženských či jiných skupin, o nichž si myslí, že je dobře znají. Následně sdílí výstupy a diskutují o nich. Aktivitu lze využít při představování kulturně standardního přístupu a jeho limitů.

Moje Vánoce – aktivita sloužící k představení principů transkulturního přístupu. Účastníci si individuálně vytvoří storyboard reprezentující klíčové prvky jejich Vánoc („bez čeho by moje Vánoce nebyly moje Vánoce“), jež následně sdílí s ostatními.

Já ano, já ne – aktivita otevírající téma diverzity ve zdánlivě kulturně homogenní skupině. Na principu zaujetí pozice souhlasu či nesouhlasu s výrokem zaujetím pozice na opačných stranách místnosti umožňuje též prožít si kontakt s pozicí menšiny či většiny.¹⁹

Don't ask me where I'm from, ask me where I'm a local (Neptejte se mě, odkud jsem, ptejte se, kde jsem zdejší) – TED talk Talye Selasi vystihující principy transkulturního přístupu na příkladu typické seznamovací otázky.²⁰

19 Felcmanová, A., Randa, J. Objevování. Sbíрка inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.15. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

20 Dostupný z: www.ted.com/talks/taiye_selasi_don_t_ask_where_i_m_from_ask_where_i_m_a_local

What Happens When We Stop Putting People in Boxes (Co se stane, když přestaneme škatulkovat druhé) – Dánský spot vystihující principy transkulturního přístupu²¹.

Mapování vlastní identity

Příběh mého jména – aktivita vhodná na uvedení tématu identity, jejímž smyslem je sdílet příběh svého jména s ostatními.²²

Předměty, oblečení, které mě vystihují – několik variant vycházejících ze stejného principu představení artefaktu, který vystihuje moji identitu, nebo je s ní propojen. Může se jednat o kus oblečení, předměty v tašce, obsah peněženky apod. Před aktivitou je vhodné upozornit na dobrovolnost a míru otevřenosti, kterou si může každý zvolit sám.

Fotografie – aktivita otevírající téma identity. Před setkáním požádáme, aby si každý přinesl tři fotky z různých období svého života, které jsou pro něj důležité (např. dětství, dospívání, současnost). S těmito fotkami následně pracujeme např. ve čtveřicích v několika krocích:

- 1 Jeden člověk ze skupiny umístí fotky před sebe, aniž by se k nim vyjadřoval.
- 2 Požádáme ostatní, aby sdíleli svůj dojem či věci, které je na fotografiích zaujaly.
- 3 Požádáme majitelku či majitele fotografií o sdílení příběhů a informací, jež se k nim vážou.
- 4 V dalším kole můžeme poprosit členy a členky skupiny, aby si navzájem sdíleli, co je při popisu ostatních zaujalo, překvapilo. V jiné variantě můžeme procvičovat aktivní naslouchání a jen skupinu poprosit, aby zreprodukovala to, co o fotografiích slyšela.

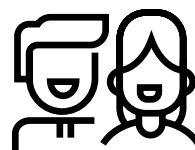
Molekula identity – aktivita nabízí nástroj či strukturu pro reflexi a sdílení jednotlivých složek a vztahových skupin vlastní identity pomocí metafory molekuly a atomů.²³

Na Molekulu identity lze navázat technikou **Odkládání**, kdy účastnice a účastníky postupně v kruhu vyzýváme, aby vždy na povel odložili jednu z komponent své identity (jeden atom). Takto pokračujeme až do chvíle, než všem zbyde v ruce poslední komponenta. Technika vede sku-

21 Dostupný z: www.youtube.com/watch?v=Wh-xdZzyjVI

22 Felcmanová, A., Randa, J. Objevování. Sbíрка inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.13. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

23 Felcmanová, A., Randa, J. Objevování. Sbíрка inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.15. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

Práce s osobními příběhy

Osobní příběh je zdrojem zprostředkované zkušenosti s tématy, která se v naší účastnické skupině nevyskytují, nebo je těžké je přiblížit pomocí simulací a skupinové práce. Nabízí možnost porozumět tématu skrz zkušenost konkrétního člověka, která je naší vlastní realitě vzdálená. Proto práci s osobními příběhy do našich kurzů zařazujeme. Podoby, které se nám osvědčily, jsou například:

- **Studijní návštěva** – v minulosti jsme navštívili několik míst, které nám nabídly setkání s lidmi se zkušeností s uprchlictvím, bezdomovectvím, nebo příslušnictvím k diskriminované menšině. Navštívili jsme např. Muzeum Romské kultury, brněnskou mešitu, či absolvovali prohlídku Prahy s organizací Pragulic,
- **Živá knihovna** – metoda umožňující porozumění tématům jako je např. diskriminace skrz setkání s osobami, které si ji na vlastní kůži prožily. Principy živé knihovny nabízí osobní setkání v malé skupině, kde lze osobní zkušenost v bezpečné atmosféře sdílet.²⁴ Zprostředkované příběhy – I když osobní setkání fungují z našeho pohledu nejlépe, lze využít též osobní příběhy dostupné online, např. skrze blogy, články, videa lidí, kteří svou zkušenost otevřeně sdílí online. Zajímavou inspirací může být též slovenský projekt online živé knihovny www.onlinezivakniznica.sk

24 Více o metodě živé knihovny např. na: www.amnesty.cz/zive-knihovny/o-zive-knihovne

pinu pod tlakem k prioritizování složek vlastní identity. Tento krok si však vyžaduje důsledné zvážení vhodnosti jeho zařazení předem a důkladnou reflexi poté. Nedoporučujeme, aby tato technika byla poslední aktivitou setkání.

Stereotypy, předsudky a diskriminační mechanismy na úrovni jedince

Citróny – aktivita, jež pomocí práce s citróny (alternativně s jablky či jiným dostupným ovocem) ukazuje mechanismus stereotypizování.²⁵

Jiný? Divný? Originální? Normální? – aktivita otevírající diskusi o konceptu normality a relativitě předsudků a stereotypů. Jádrem aktivity je sdílení postojů k předloženým charakteristikám či projevům pomocí zaujetí pozice v jednom ze čtyř rohů místnosti na základě toho, zdali mi přednesené chování přijde jiné, divné, originální, či normální.²⁶

Tváře (Identify the faces) – aktivita, jež je produktem studentek našeho kurzu. Otevírá téma prvního dojmu, Haló efektu a mechanismů stereotypizace. Vychází z původní aktivity *Eurorail à la carte*²⁷, avšak scénář s rámcovými popisy osob nahrazuje fotografiemi rozmístěnými po místnosti. Fotografie zachycují méně známé (ideálně, aby je skupina na fotografiích nepoznala), avšak skutečné osoby, které se proslavily rozmanitými způsoby (boj za lidská práva, ocenění za literaturu, násilné trestné činy, šíření dezinformací apod.).

Danger of a single story (Riziko jediného příběhu) – TED talk představující mechanismus stereotypizace na základě jedné zprostředkované zkušenosti a jeho rizika.²⁸

Diskriminační mechanismy na úrovni společnosti

Jazyková Bariéra – simulace zprostředkující uvědomění obtíží žadatelů o azyl a dotýkající se tématu rozložení moci a příležitostí ve společnosti.²⁹

25 Felcmanová, A., Randa, J., Objevování. Sběrka inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.27. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

26 Krejsová, H., Rejšková, K. Interkulturní seminář – online metodika, s. 9. Praha: MKC. Dostupné z: http://stereotyppek.mkc.cz/ckfinder/userfiles/files/IKS_final.pdf

27 Council of Europe. All Different All Equal Education Pack, 2016, s.78. Dostupné z: rm.coe.int/1680700aac

28 Dostupné z: www.ted.com/search?q=The+danger+of+a+single+story

29 Council of Europe. Kompas – manuál pro výchovu mládeže k lidským právům. 2000, s.228. Dostupný z: www.naerasmusplus.cz/file/4/110/kompas_manual.pdf

Krok vpřed – rolová hra, jež pomocí mechanismu postupování vpřed v místnosti názorně ukazuje téma přístupu k příležitostem, otevírá téma diskriminace a naplňování lidských práv. Zároveň může být dalším podnětem v tématu stereotypizování či rozvoje empatie.³⁰

Power flower – nástroj pro reflexi vlastní pozice z hlediska rozložení moci ve společnosti pomocí postupného posouzení jednotlivých elementů vlastní sociální identity. Aktivita též nabízí prostor k diskusi o tématu nerovnosti, sociálních kategorií, či diskriminace.³¹

Vyrovňování se s nejistotou

Barnga – simulace, jež na pozadí jednoduché hry v kostky otevírá téma reagování na nejasné a nesrozumitelné situace. Aktivitu lze využít též při práci s tématem rozložení moci či diskriminačních mechanismů.³² Aktivitu lze úspěšně kombinovat s modelem interkulturní citlivosti M. Bennetta.³³

Been there together – online hra využitelná v prostředí města, která nabízí na základě náhodného výběru neobvyklé úkoly pro pozorování, či interakci s neznámými lidmi. Hra se dotýká tématu vyrovňování se s nejistotou a nejednoznačnými situacemi.³⁴

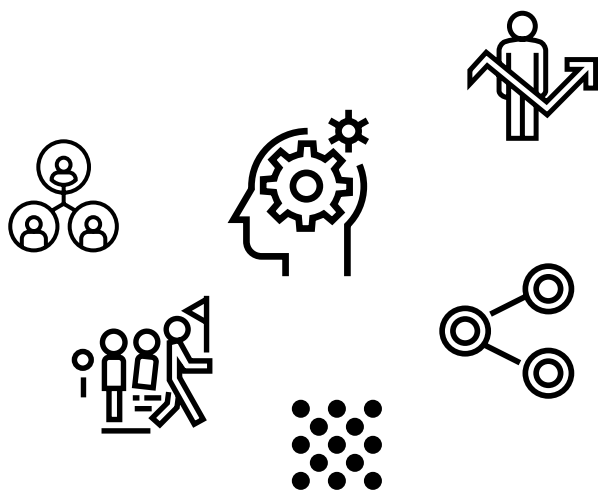
30 Council of Europe. Kompas – manuál pro výchovu mládeže k lidským právům. 2000, s.217. Dostupný z: www.naerasmusplus.cz/file/4/110/kompas_manual.pdf

31 Felcmanová, A., Randa, J., Objevování. Sběrka inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.24. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

32 Felcmanová, A., Randa, J., Objevování. Sběrka inspirací z přístupu anti-bias. 2014, s.34. Dostupné z: arpok.cz/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf

33 Rada Evropy a Evropská komise. T-Kit Interkulturní učení, 2008 s.28-31. Dostupný z: www.dzs.cz/file/5889/T-Kit_4_Interkulturni%AD%20uceni.pdf

34 Informace o hře včetně online aplikace pro hru dostupné na: www.beentheretogether.cards/

Záludné otázky a dilemata z praxe

Abstraktnost transkulturního přístupu

Představte si následující situaci: Na začátku prvního setkání vyzvete skupinu, aby se rozdělila do dvojic. Následně se lidé ve dvojicích vzájemně nejdříve v tichosti dívají do očí a poté si začnou povídat. Namísto otázek na základní kategorie, podle nichž si třídíme svět, jako „z jaké jsi země, co studuješ, v jakém jsi ročníku, proč jsi na Erasmu v Praze“ je však požádáte, aby se ptali na otázky typu „který člověk tě v životě ovlivnil, jaké jsou tvoje každodenní rituály, na kterém místě je ti dobře, co ti dodává energii“. Pro některé je to zajímavý a inspirativní způsob vzájemného poznávání, pro jiné trochu podivný experiment a pro někoho nepříjemná situace, v níž musí opustit všechny srozumitelné kategorie – a mají pocit, že o daném člověku se podle běžných měřítek vlastně nic moc nedozví.

Podobné situace zažíváme v kurzech s transkulturním přístupem. Pro některé lidi je to nový a atraktivní přístup, pro jiné velmi nesrozumitelný koncept, z něž si nemohou vzít nic moc jasného a hmatatelného. Podstatně příjemnější by pro ně bylo slyšet, nakolik jsou stereotypy o Italech platné, jaká je objektivně situace menšin v České republice, co je diskriminace a co ne, jestli přijímat či nepřijímat uprchlíky ze Sýrie. Místo toho si procvičují dovednost empatie. Mapují, kdo jsou a co je formovalo, nakolik jsou ve společnosti oproti ostatním privilegovaní a dozvídají se, že IK je o procesu neustálého (sebe)objevování. Nic, co by se dalo jasně uchopit, konkrétně popsat a jasně posoudit, nakolik

je to správné nebo nesprávné, dobré, či špatné. Je pro ně těžké pochopit, že smyslem transkulturního přístupu a ani našeho kurzu není říci si „ne všichni Italové jsou takoví,“ ale spíše „proč je vlastně pro mě důležité vědět, jestli daný člověk je Ital“, „co to vlastně pro mě znamená být Italem, kde vlastně leží moje hranice ‚italskosti‘ a jak ovlivňují naše vzájemné poznávání tím, že k danému člověku přistupuji jako k Italovi“.

Transkulturní přístup pro některé lidi neznamena podívat se na svoje vztahování k druhým kritickým okem, ale zkusit se na ně – a stejně tak na sebe – dívat zcela jinak. Opustit zajaté koleje a klást sobě i druhým zcela jiný typ otázek. Změnit způsob přemýšlení o sobě, druhých a o světě. Vzdát se původního paradigmatu a zabudovávat do své struktury jiné, nové.

To je pro některé účastnice a účastníky našich kurzů pro jednosemestrální kurz příliš velká výzva a kurz se pro ně může snadno stát nesrozumitelným a poté i málo smysluplným. Je třeba toto brát v potaz, postupovat pomalu a nemít příliš velké nároky. Pro větší srozumitelnost transkulturního přístupu lze například:

- preferovat spíše delší bloková setkání, kde je čas se s přístupem sžívat v pomalém tempu,
- volit aktivity, jež se dají navázat na srozumitelné teoretické koncepty (viz několik příkladů v předchozí kapitole),

- používat co nejkonkrétnější příklady, konkrétní situace, osobní příběhy pro dokreslení.
- Nabízet „domácí úkoly“ – aktivity v mezifázích, které udrží kontakt s probíranými koncepty,
- respektovat tempo členek a členů skupiny a nenechat se svázat stanovenými cíli a vlastními očekáváním,
- důkladně zvážit jazyk výuky – procházet kurzem Interkulturní kompetence může být velmi náročné v cizím jazyce, pokud jej člověk neovládá plynně.

Nestrannost a pedagogická objektivita

Někdy studentky a studenti očekávají, že jim na kurzu nabídneme jasné informace o tom, jak to s těmi stereotypy (předsudky, uprchlíky, Vietnamci – v podstatě můžeme dosadit libovolnou kategorií) ve skutečnosti je. Cítíme požadavek, že budeme neutrálním zdrojem objektivních faktů o realitě, jenž účastníkům a účastnicím nabídne podklad pro zformulování vlastního názoru. Avšak můžeme být při vedení kurzu Interkulturní kompetence hodnotově neutrální, politicky nestranní či neprezentující svůj vlastní postoj?

Téma IK není nikdy neutrální a bylo by nebezpečné tvářit se, že je. IK tak, jak je v této publikaci definována, vychází z hodnot Evropské Unie³⁵ a programu Erasmus³⁶, kteří za projektem AO stojí. Už z principu tedy nelze tyto hodnoty nerepresentovat. Ve své pozici tak zastupujeme hodnoty porozumění a sounáležitosti, solidarity či respektování demokratických principů nebo lidských práv, jež jsou v evropském kontextu kulturně zakotveny a politicky prosazovány. V tomto směru bychom měli být k účastnicím a účastníkům zcela otevření.

Kromě roviny společenské se nelze oprostít ani od roviny osobní. Vlastní identitu, kulturní vlivy, postoje a hodnoty nelze vytlačit za hranice pedagogické neutrality, jsou

35 Článek 2 Smlouvy o Evropské Unii říká: „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“ Dostupné z: eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

36 V jednom z úvodních odstavců příručky k programu Erasmus najdeme: „Evropa se potřebuje stát soudržnější a propojenější společností, která umožní svým občanům aktivně se zapojit do demokratického života. Podporou základních evropských hodnot, posilováním sociální integrace, porozumění mezi kulturami a sounáležitosti uvnitř evropské komunity mají vzdělávání a aktivity mládeže klíčový vliv na prevenci násilné radikalizace. V souvislosti s krizovými událostmi ovlivňujícími evropské státy je program Erasmus+ důležitým nástrojem pro podporu začlenění účastníků ze znevýhodněného prostředí, obzvláště nově příchozích migrantů.“ Dostupné z: ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_cs

s námi bytostně spjaté a v učebně přítomné, i když je přímo nesdílíme.

Zároveň samotná definice IK si od nás vyžaduje, abychom aktivně reagovali na jednání, které je neetické, nemorální, nebo protiprávní. Když někdo ze skupiny během diskuse sdílí otevřeně nenávistné postoje vůči určité skupině, nemůžeme zůstat nestranní. Zároveň je však třeba, abychom na situaci v roli pedagožek a pedagogů reagovali citlivě. Jakým způsobem to lze dělat?

Zde nabízíme pár kroků, jež nám tuto pozici usnadňují:

- **Důkladná sebereflexe** – pokud otevíráme témata jako je kultura, identita, empatie, předsudky, pozice ve společnosti z hlediska moci a příležitostí, měli bychom je mít důkladně zmapovaná u sebe. Měli bychom být schopni nahlédnout svůj vlastní životní příběh, naši identitu a vlivy, jež je formovaly, a měli bychom si být vědomi, které jejich oblasti dokážeme otevřeně sdílet a které jsou pro nás citlivé.
- **Jasná definice cílů a výstupů kurzu** – pokud máme jasně formulované vzdělávací cíle kurzu a víme přesně, kam v tématu chceme dojít, vytváří nám to bezpečný a srozumitelný rámec, jak během jednotlivých setkání fungovat. Jasně cíle nám slouží jako vodítka v situacích, kdy nás témata v aktivitách a reflexích zavedou jinam, než jsme očekávali. Umožní nám se pružně rozhodovat, jak s nečekanými tématy pracovat, do jaké hloubky a jakou formou se jim věnovat. Zároveň bychom v této oblasti měli být otevření vůči účastnicím a účastníkům. Tím jim totiž nabízíme stejné bezpečí, srozumitelnost a zároveň možnost se aktivně spolupodílet na cílech, formátu i obsahu kurzu.
- **Otevřenost a autenticita** – když otevíráme se skupinou témata identity, vlastních předsudků, postojů, hodnot, měli bychom být schopni je sdílet s minimálně stejnou otevřeností. Měli bychom být schopní vnímat a sdílet své emoce, postoje, etická a hodnotová dilemata nejen ve výuce, ale i ve svém každodenním životě. Máme zkušenost, že míra naší autenticity a otevřenosti ovlivňuje míru otevřenosti skupiny, s níž pracujeme. Průvodce kurzem by měl být příkladem otevřenosti. Pokud mladí lidé nemají možnost o těchto tématech mluvit ve třídě, kde jinde tuto možnost dostanou?
- **Vědomí vlastní role** – v kombinaci s předchozím bodem vnímáme jako důležité si uvědomovat pozici a moc spojenou s rolí pedagoga. Když sdílím svůj postoj v interakci s přáteli, může mít zcela jinou váhu než před skupinou v učebně. Je třeba se kriticky zamýšlet nad tím, co mohu říct jako člověk, co jako průvodce či průvodkyně kurzem IK a jaké to má dopady. V některých nejednoznačných situacích může být užitečné

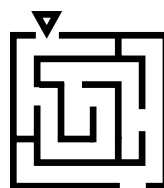
umět tyto role oddělovat: „Já jako člověk bych v podobné situaci pravděpodobně reagoval velmi podobně. Zároveň ve své roli v tomto kurzu si kladu otázku, nakolik způsob, kterým svůj postoj sděluješ, ostatní motivuje k diskusi s tebou.“

Jak pracovat s tím, když se některá témata vždy stočí jen k otázkám romské menšiny, islamizace a uprchlické krizi

Tato témata jsou velká, rezonují silně ve společnosti a nelze se tedy divit, že právě je účastníky a účastnice kurzů nejvíc zajímají. Zároveň se může stát, že začít takovéto téma rozebírat vám může vzdělávací jednotku „unést“ zcela jinam, než jste původně zamýšleli.

Je vhodné nepouštět se do náročných témat, pokud na ně nejste připraveni. Lidé často témata přináší, protože si s nimi nevědí sami rady. Chtějí vyzkoušet, jak se dá reagovat na předsudky, a proto je sami přinesou, i když často ve skutečnosti například názor, který budou prezentovat, osobně zcela nezastávají. Pokud nebudete mít připravená fakta, tak na základě postojů se vám s tím bude těžko pracovat. Je potřeba témata ovšem netabuizovat, protože kde jinde mají lidé možnost se o nich bavit a získat třeba nové informace a jiné pohledy, než jaké mají ve své rodině, případně sociální bublině. Jak s podobnými situacemi pracovat?

- Jedním ze způsobů, jak s takovým tématem pracovat je ho takzvaně „zaparkovat“: „*Díky, že jste s tímto tématem přišli, je to téma velké, na dnešek máme pro vás připravena trochu jiná témata, ale napíšeme si ho tady a pokud nám zbyde čas, vrátíme se k němu.*“ Je důležité ukázat, že téma není tabu, že je ok, že se mu chce někdo věnovat.
- Pokud má otázka rasistický nebo diskriminační podtext, tak ji při zapisování přeformulovat. (Např. Proč Romové nepracují? → Jak je to s Romy a prací?). Pokud je dostatek času, tak se k tématu vrátit v bodě programu, kde vám to bude tematicky vyhovovat.
- Pokud bude nedostatek času, tak je možné zadat krátkou úlohu („Napište ve třech větách, co si o tématu myslíte.“), tuto informaci si vybrat a příště se k tomu vrátit.
- Pokud budete mít pocit, že si k tématu potřebujete něco dostudovat, např. nahlédnout do publikace poskytující faktografické informace, tak je zcela v pořádku to skupině sdělit a vrátit se k tématu příště s podklady, které umožní kvalitní debatu. (Pokud je to poslední nebo jednorázové setkání, tak doposlat k tématu podklady po skončení semináře.)

Fakt = skutečnost nebo stav věcí, které můžeme prokázat

Nepodložené tvrzení = skutečnosti, které tvrdíme, aniž bychom je mohli prokázat

Názor = nepodložené tvrzení a hodnocení, výpověď na základě toho, co si myslíme nebo čemu věříme, především o tom, co považujeme za správné nebo špatné

Předsudek, stereotyp = fixní, zjednodušená a generalizovaná, všeobecně rozšířená představa charakterizující určitou skupinu lidí a z ní vyplývající paušální pozitivní názor nebo negativní úsudek o lidech nebo o skupinách lidí

Diskriminace = nerovné zacházení s lidmi nebo skupinami osob podle toho, k jaké skupině si je přiřazujeme a jak je hodnotíme³⁷

- Další možností je zprostředkovat skupině setkání s osobním příběhem příslušníků a příslušnic dané skupiny, viz box v kapitole *Metody, techniky, nástroje rozvoje interkulturní kompetence*.

Toto téma nás také přivádí k jazyku. Co se nám do dlouhodobých seminářů vůbec nehodí, je vzbudit pocit, že některé myšlenky se nesmí říkat. Jak to ale udělat, pokud nechceme bez povšimnutí tolerovat vyjádření obsahující předsudky nebo rasistická vyjádření? U dlouhodobých kurzů je vhodné na začátku si představit následující pojmosloví a pak se k němu v případě potřeby vracet.

³⁷ Převzato z materiálů Variant původně z německého originálu: Wagner, P., Hahn, S., Enßlin, U.: Macker, Zicke, Trampeltier. 1997. Berlin. SBN 3-937785-39-6

Jak se odráží Rámcový vzdělávací program³⁸ v Among Others, aneb význam kurzu Interkulturní kompetence pro budoucí pedagogy

V RVP pro základní školy se nám nabízí průřezové téma multikulturní výchova. Ta má zprostředkovávat poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám, rozvíjet smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci a vést k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. To jsou de facto stejné hodnoty, s nimiž v AO pracujeme, jen zveme vzdělavatele, aby téma pojaté v RVP trochu obrátili a před zaměřením se na různorodost ve vnějším světě začali reflexí toho, co máme společné, a uvědoměním si vlastních kulturních kořenů. Když se uvědomí a podpoří identita, tak chápání rozmanitosti je přirozenější a dochází k němu s větší otevřeností.

Dalšími tématy, kde se v projektu AO protínáme s RVP především kvůli aktivistickému přístupu anti-bias, který řeší mezilidskou komunikaci a fungování společnosti a jejích institucí, jsou:

Osobnostní a sociální výchova:

Tématické okruhy tohoto průřezového předmětu, které se odráží v AO:

- Sebepoznání a sebepojetí
- Poznávání lidí
- Mezilidské vztahy
- Komunikace
- Kooperace a kompetice

Výchova demokratického občana:

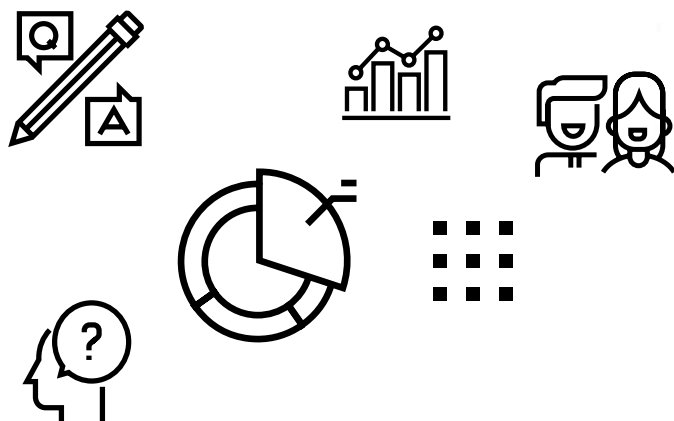
Vybrané cíle výchovy demokratického občana, které jsou obsaženy v AO seminářích:

- vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod
- vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti
- vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení
- přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost
- rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů
- motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším
- umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy,

³⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je dokument MŠMT definující požadavky na vzdělání, z něž vycházejí jednotlivé školy při tvorbě Školního vzdělávacího plánu. Zde se vztahujeme k verzi RVP platné v roce 2019

procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze)

- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností

Dopad kurzů Interkulturní kompetence v ČR

Na mezinárodním setkání v roce 2017 se rozhodlo o mapování dopadů projektu Among Others se zaměřením na studentky a studenty a zapojené instituce. V České republice jsme během tohoto roku ve spolupráci se sítí RAY³⁹ připravili strategii měření dopadu u studentek a studentů našich kurzů, kterou jsme zavedli pro kalendářní rok 2018. Ta nám umožňuje průběžně vyhodnocovat výsledky vzdělávacích aktivit a případně upravovat budoucí nastavení projektu Among Others či jeho dílčích komponent. Zde prezentujeme dílčí výsledky analýz dat z jarního a podzimního semestru 2018.

Strategie měření dopadů projektu Among Others se skládá ze dvou komponent:

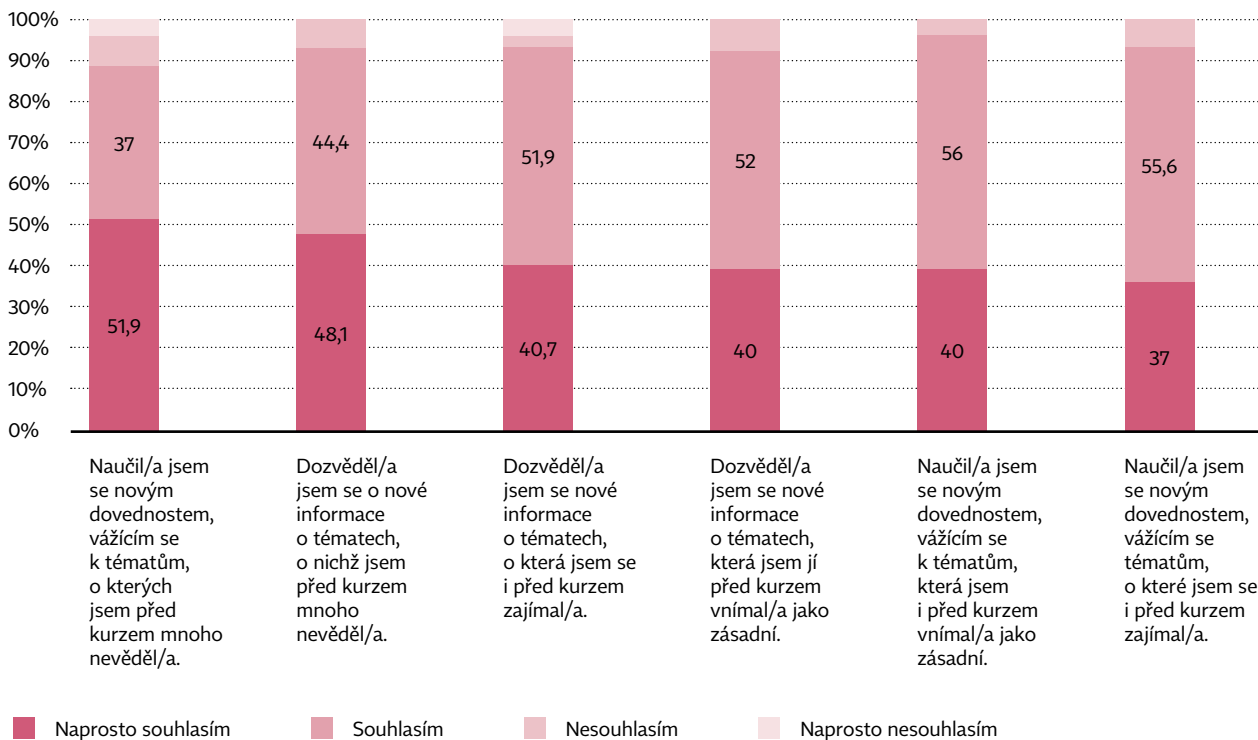
- Kvantitativní složku tvoří dotazníková šetření probíhající dvakrát za semestr formou pre-testu před začátkem kurzu a post-testu po jeho skončení. Ty mapují změny v oblastech znalostí a dovedností. V první vlně měření jsme sesbírali 52 párů dotazníků.
- Kvalitativní složku tvoří závěrečné eseje mapující subjektivní vnímání konceptů IK a NFV studentkami a studenty. Tyto eseje jsou následně analyzovány. V první vlně jsme analyzovali 75 esejí.

jen na úrovni znalostí, ale i dovedností. Dva prezentované grafy č. 1 a 2 zachycují odděleně dva semestry, v nichž byl sběr dat realizován. Z nich můžeme vyčíst významný posun u znalostí a dovedností, o nichž studentky a studenti před kurzem mnoho nevěděli. Z toho lze vyvozovat, že naše pojetí IK je pro ně nové, přináší jim jiný úhel pohledu a zároveň rozvíjí dovednosti, které by si dříve s IK pravděpodobně nespojili, nebo je doposud cíleně nerozvíjeli.

Kvantitativní analýza dat ukazuje, že kurzy mají dopadne-

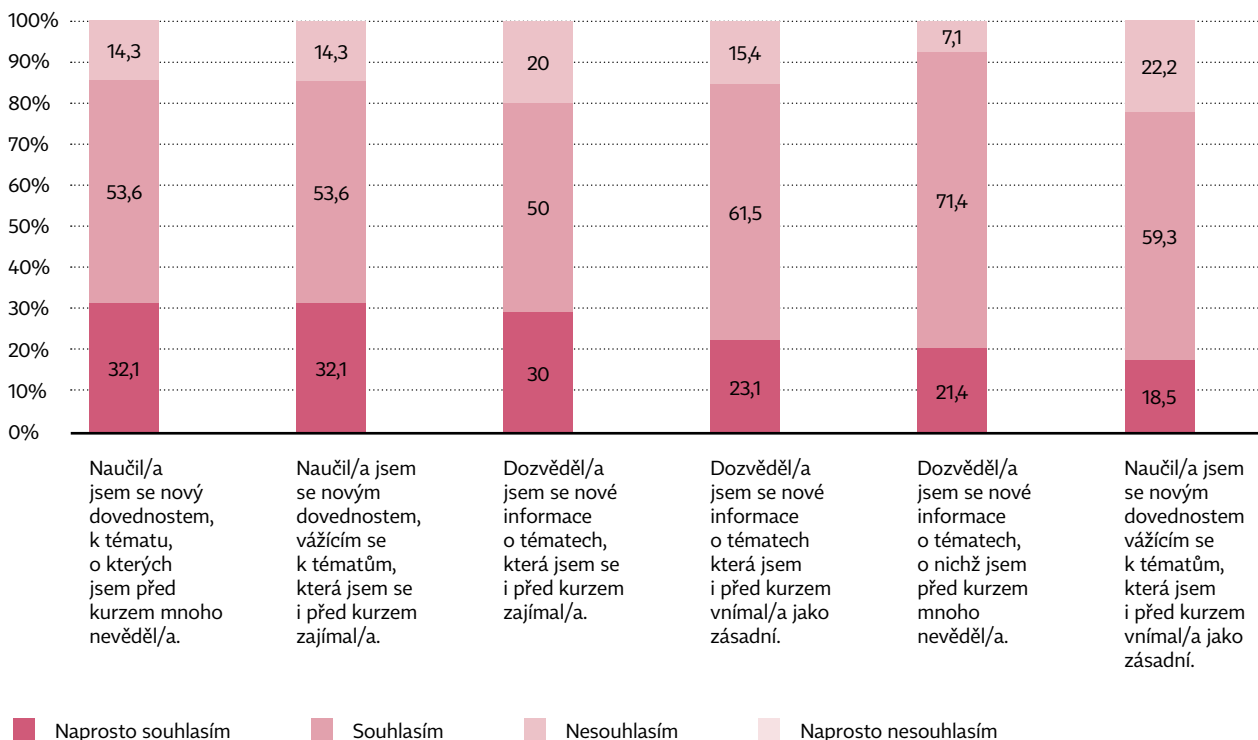
³⁹ RAY je zkratka pro Research-based Analysis and Monitoring of Erasmus+: Youth in Action Programme. Více o této výzkumné iniciativě se dočtete na jejích stránkách www.researchyouth.eu

Graf 1: Hodnocení obsahu kurzů; procentuální hodnoty.

Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru jaro 2018. N=25-27.

Graf 2: Hodnocení obsahu kurzů; procentuální hodnoty.

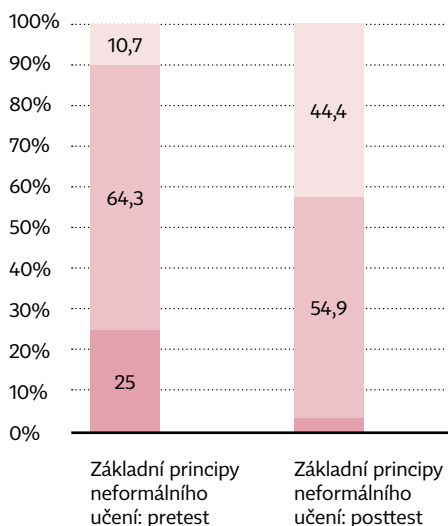

Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru jaro 2018. N=30.

Podle dotazníků přinesly kurzy u studentek a studentů rozvoj znalostí a dovedností i v oblasti NFV. Grafy č. 3, 4, 5, 6 ukazují na posun ve znalostech a dovednostech zvláště v jarním a podzimním semestru. K těmto datům je třeba dodat, že součástí kurzu byla i příprava a realizace vlastní

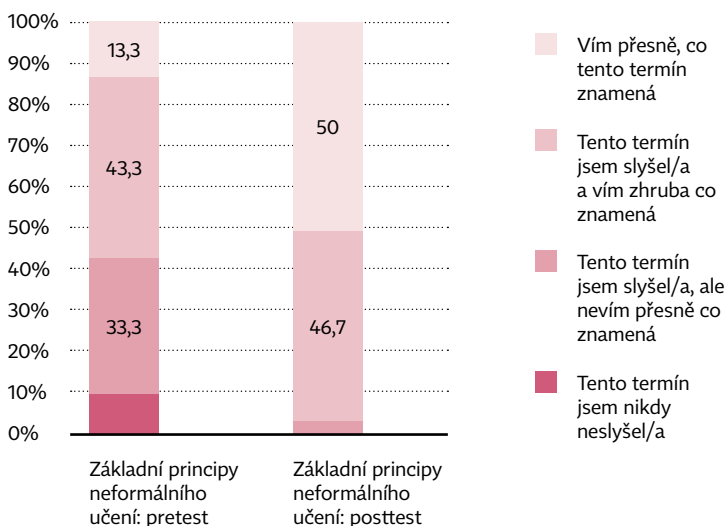
vzdělávací aktivity rozvíjející IK. Studentky a studenti tedy získali konkrétní zkušenost a zpětnou vazbu od ostatních, což má pravděpodobně na tato data významný vliv.

Graf 3: Znalosti teorie neformálního učení; procentuální hodnoty.

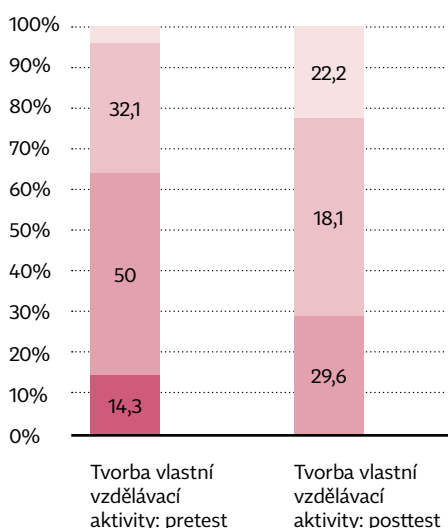
Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru jaro 2018. N=27-28.

Graf 4: Znalosti teorie neformálního učení; procentuální hodnoty.

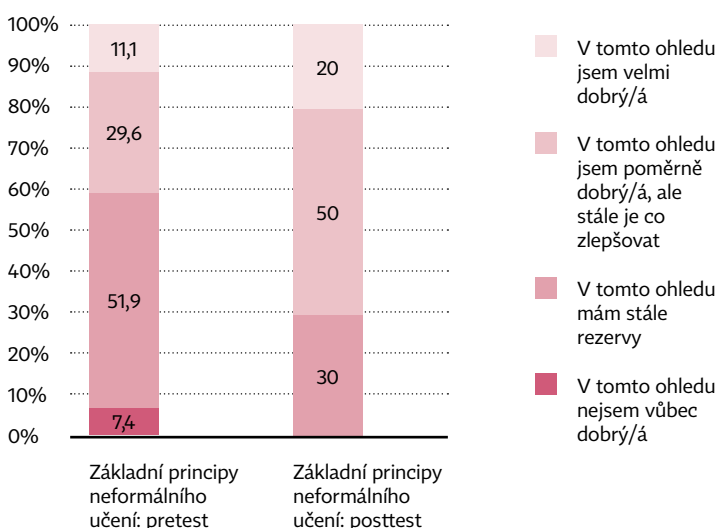
Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru podzim 2018. N=30.

Graf 5: Dovednosti v oblasti neformálního učení; procentuální hodnoty.

Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru jaro 2018. N=27-28.

Graf 6: Dovednosti v oblasti neformálního učení; procentuální hodnoty.

Zdroj: Kvantitativní data sbíraná během semestru podzim 2018. N=30.

Eseje

Studenti a studentky v závěru kurzu odevzdávali reflektivní eseje, které se zaměřovaly na následující oblasti: dovednosti v oblasti IK; znalosti v oblasti IK; oblast neformálního vzdělávání; a momenty, které studentům během kurzů připadaly zajímavé a podnětné.

Z analýzy vyplývá, že kurzy mají dopad nejen na úrovni znalostní, ale dotýkají se i dovedností a postojů. Studentky a studenti chápou základní premisu, že pojem kultura se nemusí nutně vztahovat ke kultuře národních států, ale například také ke kultuře komunit či minorit. Opakovaně zmiňují kvality, které je třeba budovat uvnitř sama sebe: tolerance, respekt, otevřenost, pochopení. „Díky porozumění a respektu dokáže interkulturně kompetentní muž či žena produktivně komunikovat s lidmi z různých zázemí a zároveň dokáže mezi těmito lidmi facilitovat smysluplnou debatu a učící proces.“ Právě téma tolerance často implicitně i explicitně zmiňují s důrazem na přemýšlení o odlišnosti, nikoliv jejím odmítání, a také na hledání společného: „Kurz mě naučil snažit se hlouběji porozumět ostatním a respektovat jejich názory a způsoby přemýšlení, i když s nimi nesouhlasím nebo jim nerozumím.“ S tématem tolerance úzce souvisí další koncepty, jako je respekt, přijímání neznámého, nebo empatie. Všechny tyto dovednosti byly obsaženy v závěrečných esejích a naznačují, že studentky a studenti projeví porozumění probíranému tématu co do šíře dovedností, které jsou v transkulturním přístupu třeba. Příležitě o tom referuje jedna z esejí: „Učím se být víc empatická osoba a domnívám se, že i o tom mezikulturní kompetence jsou. Snažit se rozdíly mezi námi a ostatními akceptovat, pochopit je a nebýt vůči nim předpojatý. Já se pokouším tyto nesoulady vnímat jako výzvu. Výzvu k dalšímu poznávání a výzvu naučit se o druhých (a od druhých) něco nového.“ Studenti a studentky také velmi akcentovali schopnost nehodnotit jako nedílnou součást IK, a to včetně kritické reflexe vlastní kultury a identity.

Nejvíce příkladů explicitní sebereflexe vidíme zřejmě v oblasti předsudků. Studenti a studentky ukazují snahu o uvědomování si vlastních předsudků a identifikaci vlivů, které mají na jejich vlastní jednání. To jim následně umožňuje pokusit se předsudkům vyvarovat a jednat jinak. „Co mi však tento seminář především poskytl, je, že si daný stereotyp v danou chvíli uvědomím a buďto s ním dále pracuji nebo ho jen nechávám působit podle potřeby.“ Z esejí je však patrné, že někteří udělali v tomto směru větší pokroky než jiní. Jak již ovšem bylo zmíněno, i počátky sebereflexe mohou v budoucnu vést ke změně chování jednotlivce, a proto vnímáme tento aspekt realizovaných kurzů jako velmi cenný.

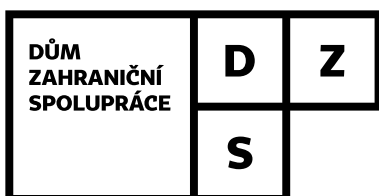
V oblasti NFV studentky a studenti oceňovali osobnostně-sociální rozvoj jako důležitou dimenzi, díky níž je možné rozvíjet vlastnosti, jako je sebedůvěra, aktivita, reflexivita, komunikační dovednosti, a obecně i rozvoj skupinových vztahů a s tím souvisejících dovedností jedince. V esejích

dále opakovaně reflektovali přístup lektorského týmu k výuce a oceňovali některé prvky neformálně-vzdělávacího učebního procesu:

- **dobrovolnost** (doslova: učení „bez stresu a na základě naší vůle“);
- **rovnost studujících a lektorů** (doslova: „boří tradiční bariéry mezi učitelem a žákem“);
- **aktivní účast studentů na celém procesu** (doslova: „žádný z nás neměl problém vyjadřovat své názory a postoje k tématům a problémům nahlas“);
- **používání her a reflexivních cvičení** (doslova: neformální vzdělávání „se snaží informace podat člověku takovou formou, aby si vlastně nepřipadal, že se něco učí“);
- **učení nejen od lektorů, ale i od spolužáků** (doslova: „lektor zde nevystupuje jako stoprocentní expert na danou problematiku, ale jako někdo, kdo má určité spektrum znalostí, které se snaží předat dále“);

Kurzy také prostřednictvím své neformálně-vzdělávací struktury přinesly účastníkům možnost pracovat na dalších dovednostech, jako je například komunikace. „Výzvou pro mě bylo sdílet své nejnítěrnější pocity a formulovat a prezentovat pocity, o kterých běžně nemluví.“

Studenti oceňují neformálně-vzdělávací metody jako vhodné zejména vzhledem k tématu kurzu, který souvisí do značné míry i s dovednostmi a postoji a hodnotí neformální vzdělávání jako vhodný prostředek právě k rozvoji postojů a nejen vědomostí. „Je to účinný a zábavný způsob vzdělávání, který se dotýká i postojové roviny.“ „Není to jen o poznacích a intelektuálních diskuzích, ale i o empatii a prožívání.“

DŮM ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Jsme příspěvková organizace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a **česká národní agentura pro mezinárodní vzdělávání**. Naším hlavním cílem je usnadňovat mezinárodní spolupráci ve vzdělávání a podporovat zapojení co nejširšího spektra jednotlivců i institucí do mezinárodních aktivit. Poskytujeme informační, poradenské a analytické služby pro všechny cílové skupiny v oblasti vzdělávání. Našimi partnery jsou především školy a další vzdělávací instituce, neziskové organizace a firmy, místní samosprávy, ale také jednotlivci – hlavně studenti a studentky, pedagogové a pedagožky, lidé z vedení všech typů škol, pracovníci s mládeží, vzdělavatelé dospělých a další odborná veřejnost.

Administrujeme za Českou republiku dva velké evropské vzdělávací programy **Erasmus+** a **Evropský sbor solidarity** a řadu dalších menších programů jako **AIA, AKTION, Barrande Fellowship program, CEEPUS** nebo **Fondy EHP**. Jsme aktivní také v celé řadě mezinárodních sítí (**eTwinning, Euroguidance, Eurydice, Eurodesk, EPA-LE**) a vedeme iniciativu **Study in the Czech Republic**, která propaguje studium v ČR u zahraničních studentů.

Naše historie se datuje už od roku 1961, kdy vznikla naše předchůdkyně, československá vysoká škola pro studium zahraničních studentů v rozvojových zemích s názvem „**Univerzita 17. listopadu**“.

V roce 1974 převzal organizační a studijní agendu nový „**Dům Jiřího Wolкера**“, který byl po pěti letech přejmenován na „**Dům zahraničních styků**“. Ten pečoval o zahraniční studenty ze zemí jako Etiopie, Angola, Sýrie, Afghánistán, NDR, Mongolsko a zejména Vietnam. Odsud zase vysílal studenty do Maďarska nebo Bulharska.

Zkratka DZS nám už zůstala. Po výrazném rozšíření působnosti jsme roku 1995 získali jméno „**Dům zahraničních služeb**“ a konečně v roce 2013 s dalším postupným

rozšiřováním agendy jsme se přejmenovali na „**Dům zahraniční spolupráce**“.

Naším posláním je přispívat k rozvoji mezinárodního vzdělávání v ČR. Udělujeme granty a stipendia na mezinárodní projekty a mobility, pomáháme rozvoji škol a dalšímu vzdělávání jejich zaměstnanců a zaměstnankyň, stejně jako dalším aktivitám v oblasti celoživotního vzdělávání. Máme pod palcem ty nejnovější světové trendy ve vzdělávání a snažíme se je přenášet do české reality. Kromě studia v zahraničí podporujeme i kariérní poradenství a pečujeme o české kulturní dědictví ve světě. Pravidelně vydáváme publikace a přispíváme i do těch zahraničních, organizujeme konference a účastníme se veletrhů.

Chcete vědět více o tom, kdo jsme, kam směřujeme a jakými principy se řídíme? Přečtěte si naši misi a vizi na webových stránkách DZS.

Těšíme se na vzájemnou spolupráci!

POZNÁMKY

Ruled lines for notes.

POZNÁMKY

(This area contains horizontal dotted lines for notes.)

AMONG OTHERS: Rozvoj interkulturní kompetence ve vzdělávání

Autoři: Jan Kolář, Lucie Schubert, Jana Randa
Grafický design: Ondřej Kunc
Tisk: AF BKK s.r.o
Náklad: 200 ks
Vydává: Dům zahraniční spolupráce, 2020

Tato publikace byla vytvořena za finanční podpory Evropské unie. Za její obsah odpovídá vydavatel. Publikace nereprezentuje názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejím obsahem.

ISBN: 978-80-88153-71-9

Vytištěno na recyklovaném papíře s certifikací FSC.

Elektronickou verzi publikace si můžete stáhnout na adrese:

www.dzs.cz/cz/publikace

Užitečné odkazy

Evropský portál pro mládež:
europa.eu/youth

Eurodesk ČR:
www.eurodesk.cz

Eurodesk EU:
www.eurodesk.eu

Dům zahraniční spolupráce:
www.dzs.cz

Dům zahraniční spolupráce (DZS)

Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1

+420 221 850 100

@ info@dzs.cz

www.dzs.cz

www.eurodesk.cz

Facebook

www.facebook.com/mladezvakci
www.facebook.com/dumzahranicnispoluprace

Instagram

www.instagram.com/dzs_cz
www.instagram.com/eurodesk_cz

Twitter

twitter.com/dzs_cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Erasmus+